

Biuletyn Informacji Publicznej

Instytutu Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Dane osoby z katalogu osób "rozpracowywanych"

Imiona: Feliks Józef

Nazwisko: Hillar

Miejsce urodzenia: Gdańsk

Data urodzenia: 25-10-1909

Imię ojca: Melchior

Imię matki: Wanda

Dodatkowe informacje:

Treść zapisów ewidencyjnych

Opis materiałów

Stan zachowania

Uwagi

Akta śledztwa przeciwko żołnierzowi podziemia niepodległościowego i innym osobom, w tym Feliksowi Hillarowi, maklerowi portowemu pracującemu po wojnie w Trójmieście i Szczecinie, który miał organizować ucieczkę ww. żołnierza przez Port Szczeciński za granicę. Śledztwo prowadził Wydz. III WUBP w Szczecinie. Dokumenty pochodzą z lat 1946-1980 i zawierają m.in. charakterystykę Feliksa Hillara jako osoby będącej członkiem Polonii w Wolnym Mieście Gdańsku i wywieszającej wówczas na żość Niemcom biało-czerwoną flagę. Wg opinii z KM MO w Tczewie w czasie wojny Feliks Hillar mówił wyłącznie po polsku i dobrze o Polsce. Przez 7 tomów akt śledztwa przechodzą różne donosy informatorów, zeznania zarówno samego Feliksa Hillara jak i zeznania innych osób jego dotyczące, dokumenty sporządzone przez śledczych, itp. 25.07.1949 po wyjściu z kawiarni w Szczecinie F. Hillar został tajnie aresztowany. 28.05.1950 oficer WUBP w Szczecinie postanowił pociągnąć go do odpowiedzialności karnej. Ww. został oskarżony o to, że w okresie od czerwca 1949 do 21.07.1949 wspólnie ze swoją narzeczoną udzielał pomocy żołnierzowi podziemia niepodległościowego, którego uważał za majora WP, poprzez omawianie warunków ucieczki przez granicę. Akta zawierają także dokumenty z wcześniejszego zatrzymania Feliksa Hillara przez UB w Szczecinie w dniu 11.12.1947 z podejrzenia o przemyt ludzi, m.in. jego przesłuchanie w tej sprawie z 20.12.1947. Prokurator Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Szczecinie postanowił wówczas tymczasowo aresztować F. Hillara. 06.04.1948 sprawę przekazano Prokuraturze Okręgowej, która 22 maja 1948 umorzyła owo śledztwo z powodu braku dowodów winy. Akta zawierają również charakterystykę organizacji "Katolickie Siły Zbrojne", do której zaliczono Feliksa Hillara, a którą sporządzono 10.10.1972 na podstawie materiałów znajdujących się w archiwum Wydz. "C" KW MO w Szczecinie. Materiały śledcze dotyczące m.in. Feliksa Hillara złożono w archiwum pod sygn. 3332/III oraz 10593/III. Materiały 10593/III złożone w archiwum w 1958 roku dotyczące kilku osób w związku z przekroczeniem nielegalnej granicy, w tym Feliksa Hillara, zostały protokolarnie zniszczone w 1987 roku.

IPN Sz 006/122 t. 1-7 (3332/III).

Feliks Hillar został zatrzymany 16.12.1947 przez PUBP w Świnoujściu jako podejrzany o przerzut ludzi za granicę. Został zwolniony 24.05.1948 po umorzeniu śledztwa. Ponownie zatrzymany 25.07.1949 przez Wydz. III WUBP w Szczecinie i tymczasowo aresztowany postanowieniem Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Szczecinie jako podejrzany o współpracę z nielegalną organizacją słynnego żołnierza podziemia niepodległościowego, gdzie wraz z inną osobą miał pomagać mu w próbie ucieczki za granicę. Został za to skazany 13.10.1950 przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Szczecinie (Sr. 387/50) na 3 lata pozbawienia wolności, w sprawie, w której oskarżono łącznie 9 osób, w tym dwie skazano na karę śmierci. Zwolniony 28.07.1952 po odbyciu kary. Feliks Hillar poczynawszy od 29.07.1949 był uwięziony w Areszcie Śledczym w Szczecinie, następnie w Goleniowie, został zwolniony z więzienia w Bartoszycach.

IPN Sz 187/228-231 (Sr. 387/50).

Charakterystyka związku pn. „Polskie Katolickie Siły Zbrojne” sporządzona na podstawie akt o sygn. 3332/III. Główną postacią ww. charakterystyki jest żołnierz podziemia niepodległościowego pseud. „Groźny”, „Dąb” i inne, który współpracował z podziemiem z woj. kieleckiego, kawaler orderu Virtuti Militari i trzykrotnie Krzyża Walecznych, bohater partyzancki II wojny światowej. Aresztowany 21.07.1949, skazany przez WSR w Szczecinie na karę śmierci. Feliks Hillar w tym samym procesie został skazany na karę trzech lat więzienia. W aktach znajduje się jego kwestionariusz osobowy, gdzie nazwany jest pomocnikiem, który wiedział że ww. żołnierz jest członkiem nielegalnej organizacji i że bez zezwolenia przechowuje broń oraz że w latach 1946-1949 pomagał przekraczać nielegalnie granicę.

IPN Sz 008/675 (1287/IV).

Feliks Hillar był jednym z figurantów sprawy agenturalnej na osobę, założonej 09.05.1957 przez Wydz. III KW MO w Gdańsku pod nr 19/57. 27.07.1957 przekwalifikowana na sprawę agenturalno-grupową krypt. „Federacja”, nr rej. 61/1957. Sprawę zakończono 26.10.1959 i złożono do archiwum pod sygn. 8581/II. Wg SB figuranci tworzyli nielegalną organizację rewizjonistyczną, postulującą przyłączenie polskich Ziem Zachodnich do Niemiec. W aktach znajdują się dokumenty różne związane z osobami rozpracowywanymi należącymi do znajomych Feliksa Hillara, jak np. materiały dotyczące "Gryfa Pomorskiego", Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego i in. 18.04.1957 SB otrzymała dokument w formie memoriału od informatora "Annabrit", przekazany mu przez Feliksa Hillara do przemycenia przez granicę i wysłania pocztą kanclerzowi Adenauerowi. Autor memoriału opisuje tragiczną sytuację gdańszczan, którzy traktowani jako obywatele drugiej kategorii w PRL, nie są w stanie znieść komunistycznych porządków i deklarują kanclerzowi współpracę w szerzeniu idei separatyzmu kaszubskiego, być może rozszerzenia tej współpracy na inne obszary Ziem Zachodnich. W szczególności obiecują szerzenie tych idei gdyby udało im się wyjechać na stałe do NRF. Wobec Feliksa Hillara zastosowano kombinację operacyjną - przysłano agenta niemieckiej Stasi występującego wobec SB pod nazwiskiem Klein, a wobec figurantów jako przedstawiciel władz NRF o nazwisku Schmidt. Agent ten czterokrotnie przyjeżdżał, aby spotykać się z figurantami. Jego celem było przede wszystkim ustalenie osób biorących udział w formułowaniu memoriału do Adenauera. W praktyce Klein starał się skłonić zarówno Hillara jak i jego znajomych do konkretnej (w rzeczywistości fikcyjnej) współpracy z rządem RFN w sprawie powstania autonomicznego państwa kaszubsko-pomorskiego być może wraz ze Śląskiem i Wielkopolską. Sprawa zakończyła się postawieniem figurantów przed sądem. Trzy osoby skazano na kary pozbawienia wolności, w tym Feliksa Hillara na 6 lat pozbawienia wolności i 5 lat pozbawienia praw obywatelskich i honorowych. Ponadto w aktach znajdują się materiały spraw operacyjnych dotyczące osób rozpracowywanych wraz z Feliksem Hillarem, w tym sprawa krypt. "Gdańszczanin" prowadzona w związku z podejrzeniem Feliksa Hillara o plany nielegalnego wyjazdu za granicę, założona przez WUBP w Gdańsku 01.04.1954, zakończona przez Wydz. VII 16 Bryg. WOP w Gdańsku 25.04.1957.

IPN Gd 0027/881 (8581/II), IPN Gd 00118/923/J (8581/2) mikrofilm.

Sprawę kontrolną sprawy o krypt. "Federacja" prowadził Wydz. III Dep. III MSW w okresie 03.05.1957 - 03.11.1959. Figuranci byli rejestrowani przez Wydz. III KW MO w Gdańsku. Sprawa została zakończona po postawieniu 3. osób spośród figurantów w stan oskarżenia i skazaniu ich prawomocnym wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku 09.10.1959. Feliks Hillar został skazany na 6. lat pozbawienia wolności oraz na 5 lat pozbawienia praw publicznych i honorowych. Akta zawierają dokumenty dotyczące znajomych Feliksa Hillara, którzy weszli również w krąg podejrzeń SB, jak np. dokumenty dotyczące Gryfa Pomorskiego, Zrzeszenia Kaszubskiego, relacje funkcjonariusza SB z przebiegu kolejnych dni procesu, historię ukrywania przed prokuraturą i sądem informacji, że cała współpraca z przedstawicielem rządu NRF była w istocie sfirowana itp.

IPN BU 0608/53/J (4220/K) mikrofilm.

Sprawę ewidencyjno-obserwacyjną krypt. "Gdańszczanin" wszczął WUBP w Gdańsku 01.04.1954 na podst. doniesienia informatora "Annabrit", że Feliks Hillar prosi go o informacje w sprawie możliwości nielegalnego wyjazdu za granicę oraz o kontakt z kapitanem lub oficerem jakiegoś zagranicznego statku, który zabrałby go z łodzi motorowej, która podpłynęłaby w porcie do tego statku mając go jako pasażera na pokładzie. Donosiciel, który cieszył się zaufaniem Feliksa Hillara informował o jego kolejnych zmianach planów. 25.04.1957 pomocnik szefa II Wydz. XVI Brygady WOP w Gdańsku postanowił zakończyć działania i przekazać sprawę "Gdańszczanin" do Wydziału Ewidencji Operacyjnej ze względu na to, że Feliks Hillar zaniechał nielegalnego przekroczenia granicy. Akta sprawy "Gdańszczanin" znajdują się w aktach sprawy "Federacja".

Wpis na podstawie materiałów zawartych w aktach o sygn. IPN Gd 0027/881 (8581/II), IPN Gd 0118/923/J (8581/2) mikrofilm.

Teczka zawiera fotokopie niektórych dokumentów ze spraw karnych będących wynikiem śledztw prowadzonych przez SB w Gdańsku, w tym pojedyncze fragmenty dokumentów ze sprawy przeciwko Feliksowi Hillarowi i innym, jak fragment postanowienia o wszczęciu dochodzenia, fragmenty memoriału sporządzonego w celu przesłania go kanclerzowi Adenauerowi.

IPN Gd 05/137.

W aktach KWMO w Gdańsku znajdują się fragmenty różnych dokumentów dotyczących działalności rewizjonistycznej, ulotka ziomkowska, obwieszczenie w jęz. niemieckim z 1940 roku, itp. Akta zawierają też urywki dokumentów ze sprawy Feliksa Hillara i innych, jak np. fragmenty aktu oskarżenia, a także memoriału adresowanego do kanclerza Adenauera w sprawie trudnej sytuacji ludności pomorskiej w PRL.

IPN Gd 05/139.

Akta stanowią karty sporządzane na czyny przestępcze dokonane w latach 1950-1959, a spisane w latach 1977-1979 przez Wydział „C” KW MO w Gdańsku. Zawierają m.in. kartę dotyczącą Feliksa Hillara i 2. innych osób - krótką informację o tym, że w latach 1956-1959 "działając wspólnie czynili przygotowania do oderwania Ziemi Zachodnich od Polski". Aresztowano ich 17.02.1959.

IPN Gd 0046/635 t. 4 (1265/4).

Wg akt paszportowych Feliks Hillar wystąpił o zgodę na wyjazd stały do NRF 03.01.1966, deklarując narodowość niemiecką. Odmówiono mu po raz pierwszy 29.04.1966 bez podania powodów. Pisząc swoje odwołanie 14.05.1966 do MSW wskazywał m.in. na to, że przed wojną wstąpił do Związku Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku jako protest przeciwko ruchowi narodowo-socjalistycznemu i był z tego powodu szykanowany. Podaje, że dwóch jego braci zginęło w Stutthoffie, a on sam w czasie wojny ukrywał się. Napisał, że przedwojenni gdańszczanie są w powojennej Polsce traktowani jak obywatele drugiej kategorii, na co przykładem jest choćby fakt, że na skutek dokwaterowań musi mieszkać w jednym pokoju z dwiema siostrami, podczas, gdy nie-gdańszczanie mają przydzielony nawet po jednym pokoju na osobę. 09.09.1966 Naczelnik Wydz. Paszportów KW MO w Gdańsku ponownie odmówił zgody na wyjazd. Kolejna odmowa miała miejsce 27.01.1967. Feliks Hillar odwoływał się bez skutku 21.01.1967, 21.03.1967, 03.04.1967, 11.07.1968. W jednym z pism pisze, że już w 1956 roku bezskutecznie starał się o paszport. Akta zawierają też prośbę siostry z 11.04.1969 o zgodę na jego wyjazd na stałe, z załącznikami w postaci dokumentów wskazujących na zły stan zdrowia. F. Hillar zgłasza nachodzenie funkcjonariuszy SB "z prośbą o poufność". Otrzymuje kolejne odmowy 26.01.1971, 23.03.1971, 01.03.1973. Wg donosu TW "Kazik" Hillar jest wrogo ustosunkowany do władz i z siostrą słucha Wolnej Europy. 25.09.1973 Komisja złożona z przedstawicieli PWRN, PZPR i 3. funkcjonariuszy SB postanowiła zgodzić się na wyjazd Feliksa Hillara na stałe do RFN. Zgoda nastąpiła na skutek interwencji ambasadora RFN. Była też wcześniejsza interwencja Międzynarodowego Czerwonego Krzyża. 29.10.1973 Feliks Hillar pokwitował zgodę na odbiór paszportu. Złożył też prośbę o zmianę obywatelstwa na niemieckie. Wyjechał na stałe do RFN 23.11.1973.

IPN Gd 645/370 p.d. 1 (EAGD 000370 So).

Kontrolowany operacyjnie od 04.06.1969 do 13.09.1972 przez Wydz. V Dep. II MSW w ramach Kwestionariusza Ewidencyjnego (KE) krypt. "Dynar" nr rej. 26477. Powodem kontroli ze strony MSW był kontakt z radcą ambasady austriackiej w latach 1968-1969 oraz staranie się o paszport w 1968 roku na pobyt stały do RFN. Akta sprawy 12.10.1972 złożone do archiwum pod sygn. 47251/II, w sierpniu zostały zniszczone. Zachował się wykonany 19.05.1983 mikrofilm pod sygn. 5157/2.

IPN BU 01208/622/J (5157/2) mikrofilm.

Kontrolowany operacyjnie w ramach Kwestionariusza Ewidencyjnego (KE) krypt. "Müller", prowadzonego w okresie 26.11.1970 - 19.10.1973 przez Wydz. II KW MO w Gdańsku pod nr 12319 za poglądy rewizjonistyczne. Z powodu "nie stwierdzenia wrogiej działalności" materiały złożono w archiwum pod sygn. 14620/II.

Akt o sygn. 14620/II brak. Wpis na podstawie zapisów kartoteczno-ewidencyjnych.